

ALLV301 – Litteraturvitenskapelig grunnkurs

Apostrofen: en nødvendig, men umulig forsoning

Om Tor Ulvens lyrikk og det å være et moderne
menneske

Kandidatnummer:

Studentnummer:

Institutt for lingvistiske, litterære og estetiske studier
Universitetet i Bergen

Høstsemester,

Taus tiltale i Ulvens lyrikk.

I Tor Ulvens *Det verdiløse. Dikt i utvalg* er det et etterord av Jon Fosse kalt "Før og etter auget" (1993). Der skriver han om hvordan han i Tor Ulvens dikt finner en "taus tiltale", og denne oppfatter han som en tiltale til Gud, kanskje en fraværende gud, men like fullt en mystisk, metafysisk størrelse (Fosse, 1993, s.112-113). Fosse ser en mystisk vilje i det å ville unnsnippe språket og med det meningen, som han ser en tendens til hos Ulven (1993, s.114). Diktene til Ulven sirkler inn det uten mening, beveger seg bort fra forskjellene i språket og over i det forskjellsløse, skriver Fosse (Ibid.). Når Fosse omtaler Ulvens dunkle språk, forstår han det samtidig som lysende: "(...) ein kan ta seg i å tenkje at det er som om formelen for den gode lyrikken er at mørker pluss mørker gir lys" (1993, s.116). I dette lyset ser Fosse opplyst små deler av "det veldige" eller kanskje til og med "det heilage?" (Ibid). Selv om Fosse understreker at dette er en mulig lesning, vil jeg diskutere disse påstandene han legger frem.

Jeg vil i oppgaven min bruke det Fosse kaller "taus tiltale" som en form for apostrofe, noe han ikke nevner i etterordet. En apostrofe er ofte tiltalen til en større makt, som vinden eller Gud, og kunne passet inn i hans lesning. Grunnen kan være at han prøver å holde nivået tilgjengelig for et bredt spekter av lesere, da dette er en bok utgitt av Lyrikklubben, og ikke en vitenskapelig artikkel. Imidlertid nevner han blant andre Derrida, Saussure og Benjamin uten introduksjon eller forklaring – så det kan hende det er en mulighet han har oversett.

Det er mer problematisk hvordan Fosse assimilerer det underlige og samtidig meningsløse som søkes i Ulvens lyrikk med en mystisk gudeskikkelse. Han innrømmer også at Ulven ikke hadde vært enig med ham, siden han var ateist. Fosses lesning fremstår derfor som personlig og noe presset, og han blander sammen alle de forskjellige tiltalene og tiltalte i Ulvens lyrikk. Jeg tror at ved å forstå den tause tiltalen hos Ulven som apostrofisk vil flere aspekter og muligheter ved diktene komme frem.

Fosses formel for den gode lyrikken synes jeg er fin, men er ikke enig med han i hva som opplyses i Ulvens diktning. Det mørke i Ulvens lyrikk forstår jeg som lysende nettopp fordi det er lyrikk, fordi det poetiske språket er oksymoronsk og hele tiden skaper muligheter som går utover hva språk egentlig kan. Ikke fordi det mørke i Ulven egentlig representerer døden eller evigheten og dermed noe lyst, men fordi det i det mørke og vonde i lyrikken vil være en mulighet for å forstå bedre hva dette er og innebærer.

Her kommer jeg til det jeg vil utforske for oppgaven min: den nødvendige, men umulige forsoningen. Når Fosse snakker om forsvinningen, døden og evigheten forstår han de som noe forsonende. Slik jeg ser det er denne forsoningen i Ulvens lyrikk ikke en ekte

forsoning, både fordi det er kunst, som vi skal se senere gjennom Adorno, og fordi det er en retorisk fremvisning av noe som kunne ha vært, en mulig forsoning som likeledes ikke finner sted idet vi leser. Det er her jeg finner en mulighet for å lese Ulvens lyrikk som apostrofisk.

Denne forsoningen finner Fosse i sammenheng med musikken og ”det rene”, slik som med snøen og det hvite generelt (1993, s.117). Jeg vil imidlertid forstå denne snøen dithen at den dekker over, men alltid kommer til å smelte bort - akkurat som et dikt som svinner hen i minnet etter at du har blitt grepet av det. Det er en retorisk fremvisning av en mulighet, på samme måte som snøen er en fremvisning av det åpne, hvite landskapet verden kunne vært om ikke alt det andre hadde kommet og tråkket og smeltet det ned.

Et eksempel på en slik retorisk, apostroferende fremvisning av en mulig forsoning finner vi i diktet ”To fjernsyn” (Ulven, 1993, s.96):

To fjernsyn som snør
mot hverandre
i en nattestille stue
kunne vi være,

og det skulle snø
utenfor også, ned over huset,
et svimlende snøfall
som kosmisk støy,

og endelig skulle vi
ikke forstå hverandre.

Det vi legger merke til her, er dette ”kunne vi” og ”skulle vi”, som er verbformer som viser noe som ikke har skjedd, men som skulle ha skjedd, eller som kunne ha skjedd om ting var annerledes. Her har vi denne snøen, som faller nedover ute og mot hverandre på fjernsynene, og den kunne ha vært som kosmisk støy som kunne ha gjort det man ønsker endelig mulig – å ikke forstå hverandre. Ønsket om å komme seg bort fra mening er tydelig - bort fra kommunikasjon, og over til fjernsyn som heller er koblet fra antennen og knitrer i sin meningsløshet. Men dette ”vi” kan ikke kobles fra på denne måten som fjernsynene kan, og vi er dermed i et apostrofisk forhold som snakker til et ”vi” som vi kunne ha vært, men vi som ikke er - som ikke er mulig.

Det jeg får vist gjennom denne diskusjonen av Fosses etterord er hvordan jeg vil undersøke det apostrofiske som retorisk strategi for å forsone det moderne mennesket med noe - med verden, med det meningsløse, med det som ikke kan benevnes - og hvordan dette viser frem språkets muligheter like mye som dets begrensninger.

Noe som er nyttig ved Fosses begrep om en taus tiltale er de meningsmulighetene som ligger i det. Nettopp en taus tiltale kan, slik Fosse gjør, forstås som en bønn – men det kan også forstås som den tause, indre dialog-monologen man har med seg selv, eller til noe annet som man snakker til inne i seg. Dette forstår jeg som en apostrofisk tiltale, en typisk lyrisk tiltale som finnes i mange dikt, og som også kan vises i dikts metatiltale til seg selv, til dikteren som dikter, eller til diktet som dikt. En slik metadikterisk tendens finner jeg i Ulvens lyrikk:

Kanskje er du bare en forsterker
for slaktedyrenes rå
pust

og sjikt etter sjikt
med begravde

himmelriker. (1993, s.80)

Er det dikteren som snakker til seg selv her - som skriver om lidelsen, menneskedyrenes lidelse, kanskje, og forsterker den ved å skrive om den? Dette kan leses som en kommentar på selve diktningprosessen, som en metatiltale til seg selv som dikter, en kritikk av det han gjør når han dikter om lidelse. Samtidig er diktet selv nettopp en fremvisning av lidelse, en retorisk gjennomgang av det å fortelle om lidelse som selv blir en fortelling om lidelse. Et slikt dikt kan leses som en apostrofisk strategi for å komme nærmere ”slaktedyrenes rå pust”, men som selv vet at å gjøre dette uten å forsterke dette og understreke de begravde himmelrikene er umulig. Diktet viser oss noe om den rå pusten og de begravde himmelrikene, men likevel spørres det om ”du” kanskje bare er en forsterker, en mikrofon som tar opp alt dette og forsterker det. Det som vises er altså ikke det reelle, men bare forsterkingen, lyden sendt ut – det er bare diktning som ikke kan nå lidelsen, selv med sin retoriske håndsutsrekning.

Et siste eksempel som er mer fremtredende apostrofisk:

De uspirte frøs
eiker suser, vinden

bærer stemmen din
hit. Jeg hører deg komme

der jeg ikke finnes. (Ulven, 1993, s.107)

Her er det et jeg som ikke kan nå fram, som vet at den andre, du, er der man selv ikke er. Dette er en tiltale til noen som er fraværende, en apostrofe. Men vil det at jeg sier at jeg hører deg komme, bety at det er en sammenheng mellom der jeg er og der du er? Finnes det en

mulig forsoning? Gjennom tidene, gjennom muligheten for de uspirte frøene til å bli eiketrær, som jeget hører suse i vinden? Gjennom å apostrofere denne som kommer dit hvor jeg ikke finnes, er det mulig å nærme seg deg? Vil denne retoriske bevegelsen mot det umulige også kunne sammenflette det umulige med det mulige?

Denne typen spørsmål kommer til å bli det sentrale i oppgaven. Det jeg vil undersøke er om apostrofen kan vise oss noe av det umulige ved å være menneske i vår tid, og jeg tror at jeg gjennom å undersøke apostrofen som retorisk figur kan omtale den forsøkte forsoningen med dette umulige som finner sted i Ulvens lyrikk. Vil dette i så fall være en uforsonende forsoning – går det an å forsones seg med at det er umulig å forsones? Er det det det vil si å være et moderne menneske?

Apostrofen som strategi.

Apostrofen er en retorisk figur, kort forklart en tiltale til det som er dødt, fraværende eller som ikke kan svare. Den er gjerne kjennetegnet av et "O/Å" som betegner en lengsel og smerte, av ønsket om å forsones med den/det tapte eller som man aldri har møtt, eller å kommunisere med noe som ikke kan kommunisere. Apostrofen kan i denne sammenhengen ofte forekomme sammen med prosopopeia, tropen som gir liv til livløse. Dette kommer til å bli et tema i oppgaven min, sammenhengen mellom prosopopeia og apostrofe, det som tiltaler noe som ikke kan svare og det som gir liv til det som ikke kan svare. Hvor går egentlig grensen mellom det å fylle med liv og det å tiltale/ gjøre synlig? Er ikke alltid det forfatteren som benevner og trekker frem i lyset noe fra seg selv? Hvordan kan forfatteren da noen sinne nå noe utenfor seg selv?

Prosopopeia er kanskje mer utforsket og diskutert enn det apostrofen er. Det kan hende det er fordi man gjerne tenker apostrofen i sammenheng med romantisk lyrikk, gjennomsyret av sterke følelsesutbrudd og dirrende kjærlighet – om man velger å lese romantisk diktning så overfladisk. Jeg vil i oppgaven min undersøke hvordan apostrofen kan vise seg å være mer enn dette følelsesladde og overfladiske, og kanskje til og med å ha noe med lyrikk som sådan å gjøre.

Dette er noe som flere har tenkt før meg. Jonathan Culler skriver i kapitlet "Apostrophe" i boken *The Pursuit of Signs – Semiotics, Literature, Deconstruction* (1981) at:

The fact that it is systematically repressed or excluded by critics suggests that it represents that which critical discourse cannot comfortably assimilate. Indeed, one might be justified in taking apostrophe as the figure of all that is most radical, embarrassing, pretentious, and mystificatory in the lyric, even seeking to identify apostrophe with lyric itself. (s.137)

Selv om Culler ikke hevder å kunne vise selv hvordan apostrofen kan kjennetegne lyrikk generelt, viser han hvordan apostrofen ikke er spontan oversvømmelse av følelser, men en strategisk retorisk figur som setter på spissen lyrikkens egenartede språkbruk.

Cullers bok kommer til å bli viktig i arbeidet med oppgaven. Andre som behandler apostrofen og som jeg kommer til å benytte meg av er Barbara Johnson og hennes "Apostrophe, Animation, and Abortion" (1986) og J. Mark Smiths "Apostrophe, or the Lyric Art of Turning Away" (2007). Begge disse tekstene antyder også at det apostrofiske har en spennvidde som er større enn den mest grunnleggende figurlige betydningen av begrepet. Disse tre tekstene tar opp apostrofen i et bredt felt, i sammenheng med andre troper og figurer, og med lyrikk som ikke nødvendigvis benytter seg av det klassiske "O" eller snakker til livløse objekter som om de kunne svare.

Dette blir utgangspunktet for oppgaven, en utforskning av den apostrofiske tiltalens fremtreden i lyrikk som man kanskje ikke med første øyekast ville kalt apostrofisk. Det er derfor jeg ønsker å omtale det apostrofiske som en strategi, en retorisk strategi som lyrikken benytter seg av, og i stor grad fra modernismen av og utover.

Hva vil så en apostrofisk strategi være? En strategi er noe man benytter seg av for å nå frem til noe, mens det apostrofiske er en tiltaleform som *ikke kan* nå frem. Dette høres ikke ut som en vellykket strategi, og det er det sjeldent at en apostrofe er. Apostrofen er en retorisk figur som veldig ofte viser frem sin egen retorisitet - som blir metafiktiv og demonstrerer sin egen utilstrekkelighet som tiltale. Den er i seg selv noe som vender seg bort for å snakke til, et paradoks som både Culler og Smith behandler i sine tekster. Samtidig henvender den seg til en leser, en tredje. Smith beskriver den tredje slik:

"The third" designates the possibility, introduced in the moment of speaking the poem, that another will take it up, that it will have a further instantiation. The third might well be the self-same reader or speaker at a later moment, but whoever s/he may be, the third is its future. (2007, s.414).

Den tredje i lyrikken er en potensiell størrelse, en mulig leser som apostrofen vender seg indirekte til. Målet for apostrofen er altså ikke å faktisk kommunisere med det den hevder å tiltale, men å få kontakt med denne mulige leseren som kommer forbi.

Dette kan vi knytte videre opp mot apostrofen som en hendelse. For både Culler og Smith omtaler apostrofen som noe som skjer, en handling, en mulig handling som fremvises av diktets retoriske bevegelse. Apostrofen kan slik forstås som noe som ikke får noe til å skje, men noe som skjer i seg selv, noe som tester ut det poetiske språkets muligheter.

I lys av dette vil jeg åpne opp begrepet om apostrofen til en retorisk strategi som kan finnes i forskjellige språklige sammenhenger. Videre tror jeg dette har en stor utbredelse i den modernistiske lyrikken. Kanskje kan man forstå apostrofens utbredelse i sammenheng med den modernistiske lyrikkens løsrivelse fra vers og rim og orientering mot seg selv og metanivåene i diktning. Samtidig tror jeg at det går an å lese den apostrofiske strategien i lyrikken i sammenheng med Adornos teori om fremmedgjøringen av individet i det moderne samfunn og lyrikkteorien han etablerer i ”Tale om lyrikk og samfunn” (2003).

En umulig forsoning.

Theodor W. Adorno har gjennom sin nymarxistiske og ideologikritiske tankegang utsket den modernistiske lyrikkens paradoks, fremlagt i ”Tale om lyrikk og samfunn”, hvor lyrikken viser frem nødvendigheten av å forsonne motsetningene i det fremmedgjorte individets virkelighet, og samtidig umuligheten av denne forsoningen. Dette kaller Adorno for det modernistiske bruddets estetikk. Gjennom å erfare denne umuligheten av forsoning viser kunsten seg selv som kunst, som ”forkunsten”, viser sin egen utilstrekkelighet i det oppdraget den har fått. Jeget er avsondret fra naturen og virkeligheten i den, og streber med å overvinne denne fremmedgjøringen:

Det jeget som får stemme i lyrikken, er et jeg som definerer seg og uttrykker seg i motsetning til kollektivet, til objektiviteten; den naturen jegets uttrykk forholder seg til, er jeget ikke uformidlet ett med. Gjennom besjeling, gjennom å fordype seg i seg selv, forsøker jeget å gjenreise en natur som er gått tapt. Først ved å bli menneskeliggjort skal naturen få sin rett tilbake, som den menneskelige naturbeherskelsen fravristet den. (Adorno, 2003, s.372)

Her legger vi merke til hvordan han omtaler det mennesket skal gjøre for å forenes med den tapte naturen: det skal besjele samtidig som det skal fordype seg i seg selv. Dette er definitivt prosopoetisk, men også apostrofisk, i det at mennesket skal lete etter noe som allerede er tapt, og det til og med inne i seg selv.

Culler skriver i forlengelsen av en slik fremmedgjøringsforståelse om hvordan lyrikken etter opplysningstiden forsøker å overskride avstanden mellom subjekt og objekt, og hvordan da apostrofen:

takes the crucial step of constituting the object as another subject with whom the poetic subject might hope to strike up a harmonious relationship. Apostrophe would figure this reconciliation between subject and object. But one must note that it figures this reconciliation as an act of will, as something to be accomplished poetically in the act of apostrophizing; and apostrophic poems display in various ways awareness of the difficulties of what they purport to seek. Poems which contain apostrophies often end in withdrawals and questions. (1981, s.143)

Med disse ordene fra Culler, som klinger med Adornos, vil jeg lese apostrofen som en mulighet til å forstå den modernistiske kunstens uttrykk. Hvis lyrikkens oppgave er å forsone to uforsonlige sider, og hvis den ender opp med å vise sin utilstrekkelighet som forsonende middel, vil dette være en bevegelse og erkjennelse som er analog med apostrofens egen bevegelse og erkjennelse. Å utforske denne sammenhengen mellom det moderne individets fremmedgjorthet i modernismen - og kanskje ytterligere tiltagende i postmodernismen - og det apostrofiske kommer til å bli kjernen av oppgaven min.

Ut fra dette sitatet fra Culler kan vi også stille spørsmål ved om apostrofisk, modernistisk kunst, noen sinne kan lykkes i sitt forsøk. Kan man gjennom lyrikken noen gang forene mennesket med naturen, kan språket være en mulighet for å nå ut til virkeligheten?

Språket og virkeligheten.

Språket er på mange måter det som definerer mennesket som menneske. Det er det som skiller oss fra naturen, fra dyrene, og i mange tilfeller fra virkeligheten. Når vi skriver og forteller, går vi bare dypere inn i det språklige, menneskelige – eller kan vi også komme nærmere en annen tilværelse, en annen virkelighet? Hva kan en retorisk figur som apostrofen, som sirkulerer rundt sitt eget nullpunkt, ”O”, som viser frem sin egen retorisitet, også vise oss noe om virkeligheten? Eller eksisterer denne typen lyrikk i sin helt egen språklige dimensjon avsondret fra virkeligheten? Dette kommer til å bli en sentral del av oppgavens diskusjon – hvorvidt det poetiske språket kan være noe som gjør at vi forstår virkeligheten på en ny måte.

Jeg har en hypotese om at den apostrofiske tiltalen og det poetiske språket har et dekonstruktivt potensiale, fordi det kan gå utenom hverdagsspråkets logikk og vise eller antyde det som ikke egentlig kan vises. Apostrofen viser kanskje språkets utilgjengelighet (fordi språk bare er språk og ikke ”virkelig”), men ved å betegne utilgjengeligheten og tiltale noe som finnes utenfor språket og virkelighetens grenser, kan det poetiske språket kanskje åpne et rom for dette.

Dette dekonstruktive potensialet jeg mener å finne i apostrofen som strategi, vil i likhet med dekonstruksjon være noe som skjer, en hendelse, og jeg vil derfor lese apostrofen performativt, noe som skjer og blir til mens det skjer. Dette skal jeg undersøke gjennom Derridas utarbeidelse og diskusjon av J. L. Austins talehandlinger i *Acts of Literature* (1992) og J. Hillis Millers kommentarer på dette i *Topographies* (1995). Jeg tror også Derridas begrep om *différance*, en avstand eller forskjell som hele tiden flytter og skyver på vår fastlåste forståelse av mening, er et begrep som kan bli fruktbart å undersøke i denne

oppgaven. Disse dekonstruktive tenkerne kommer til å danne et teoretisk rammeverk for oppgaven.

Hillis Miller har også jobbet mye med Martin Heideggers tanker om det poetiske språkets skapende muligheter. Hillis Miller videreutvikler Heideggers begreper om språkets forskjellige funksjoner, som muligheten til å "reveal" eller "create" (hos Heidegger "zulassen"/"einrichten"). Kort forklart kan språket forstås som å ha en form som "åpenbarer" og er i et mimetisk forhold til verden, og en annen som er "skapende" og vil kunne gjennom poetisk språkhandling innsette noe nytt i virkeligheten.

Heideggers språkfilosofi kommer også i seg selv til å være viktig for oppgaven. Kanskje spesielt viktig blir hans utforskning av *aletheia*, muligheten for å oppnå kunnskap om verden, slik han behandler begrepet i *Parmenides* (1992). Aletheia – "a", nektelse og "lethe", glemsel – kommer fra gresk og forstås i Heideggers sammenheng som "avtilsløring" eller "avskjuling". Enkelt forklart setter Heidegger dette begrepet i sammenheng med hans distinksjon mellom Væren og det værende, og hvordan vi mennesker, fordi vi har språk, kan oppleve dette "åpne" mellom oss og tingene. Det er her, i denne åpningen, hvor Væren kan åpenbare seg for det Heidegger kaller "autentisk" tenkning. På denne måten ser Heidegger språket som grunnlaget for innsikt i og åpenbaring av Væren. Likevel er denne innsikten noe som bare kan skimtes, noe som unndrar seg å bli helt avdekket.

En kontrast til Heidegger vil være Paul de Mans dekonstruktive nyretorikk som følger i fotsporene til Friedrich Nietzsche. Her er språk og verden skilt fra hverandre, og språket er bare retoriske grep som former måten vi forstår verden på. I "Tropenes retorikk" (2003) skriver de Man de berømte ordene om hvordan litteraturen viser seg selv som skinn, som språklig retorisitet, og dermed gjør det mulig for oss å oppleve språkets "skinnlighet".

Denne tankegangen hos de Man og Nietzsche diskuterer Hillis Miller i *Topographies* i sammenheng med Heidegger og hans språkfilosofi. Her er det en motsetning mellom språk som retorikk og litteratur som fremviser av språkets nullpunkt på den ene siden, og det poetiske språkets evne til å åpne opp for og skape nye er faringer og nye verdener på den andre. Dette problemfeltet mellom språk og virkelighet vil trolig gi oss innsikt i apostrofens muligheter og begrensninger.

Tor Ulven.

I Tor Ulvens forfatterskap finnes det ikke noen mening med livet, noe større, overordnet vi kan nærme oss eller noen innsikt vi kan erverve. Innsikt hos Tor Ulven vil alltid være innsikt om at det ikke finnes noen innsikt. Det eneste man kan er å prøve å forstå mer om denne

illusjonen om at det finnes noe å finne. Ulvens forfatterskap har ofte blitt lest i sammenheng med denne erkjennelsesproblematikken og umuligheten av sannhet, men ut fra hva jeg har funnet har ikke dette blitt forstått apostrofisk før, slik jeg ønsker å gjøre. I oppgaven vil jeg utforske om denne fraværende og umulige erkjennelsen er noe Ulven nærmer seg i lyrikken sin gjennom en apostrofisk strategi.

Diktene hans dreier seg ofte rundt modernistiske/postmodernistiske emner som problemet med språkets forhold til virkeligheten, om avsondretheten vi mennesker lever i fra naturen og diktningens mulighet/begrensning. Jeg tror at ved å lese utvalgte dikt av Ulven vil jeg kunne finne denne apostrofiske strategien som tiltaler noe som den ikke kan nå, og at dette kan illustrere sammenhengen mellom det apostrofiske og Adornos lyrikkteori. I forlengelsen av dette vil spørsmålet om språkets mulighet til å nå ut til verden og virkeligheten undersøkes gjennom de forskjellige teoretiske vinklingene vi har sett.

Foreløpig forholder jeg meg til diktsamlingen *Det verdiløse* og spesielt *Søppelsolen* når det gjelder Ulvens lyrikk. Ut fra forskningstradisjonen om Ulvens forfatterskap vil jeg benytte meg av verkene *Å være vann i vannet. Forestilling og virkelighet i Tor Ulvens forfatterskap* (2008) av Janike Kampevold Larsen, *Steinens hvorfor er ditt hvorfor* (2003) av Ole Karlsen (red.), og *Skjelett og hjerte. En bok om Tor Ulven* (1999) av Torunn Borge og Henning Hagerup. Siden oppgaven er teoretisk og benytter seg av Ulvens dikt for å undersøke apostrofen og mulighetene i den, vil dette være mer som et bakteppe og hjelp til å forstå de utvalgte diktene enn som en del av oppgaven i seg selv.

Gangen i oppgaven.

Første kapittel tror jeg blir en introduksjon til Ulvens lyrikk, og en diskusjon av potensialet av å undersøke apostrofen som strategi i diktene hans. Andre kapittel blir så en utlegging av apostrofen, gjennom Culler, Smith og Johnson. Deretter kommer tredje kapittel og diskusjonen av Adornos teori om det fremmedgjorte mennesket i modernismen, og hvordan dette gjenspeiles eller illustreres av det apostrofiske ønsket om en umulig forsoning. Fjerde kapittel vil bli en utforskning av språketeoretiske syn og problemer, for å knytte opp den umulige forsoningen i kunsten til språket og dets vanskelige forhold til mening, kommunikasjon og virkelighet. Dette er tilstede i Ulvens lyrikk, og vil derfor være overgangen til ham. Femte kapittel vil dermed være et utvalg dikt som gjennomgås opp mot vårt teoretiske bakteppe, hvor forskjellige muligheter diskuteres, undersøkes i sin problematisering av språk og av det vanskelige, nærmest umulige ved å være menneske. Det kan også være at jeg kommer til å velge ett eller to dikt av Ulven til hvert kapittel som

benyttes som utforskningsfelt og startpunkt for de teoretiske undersøkelsene. Disse vil i så fall oppsummeres i siste kapittel, sammenlignes i sine mulige lesninger og kommenteres gjennom det oppgaven har opparbeidet seg av forståelse og problemer.

Fremdriftsplan.

Våren 2016 kommer jeg til å fortsette det begynnende lese- og skrivearbeidet, for så i høstsemesteret sette i gang med oppgaven for fullt. Jeg kommer til å fullføre oppgaven på normert tid, vårsemesteret 2017.

Bibliografi.

- Adorno, Theodor W. (2003) "Tale om lyrikk og samfunn". I: *Moderne litteraturteori. En antologi*. Red: Atle Kittang, Arild Linneberg, Arne Melberg, Hans H. Skei. s.369-384.
- Borge, Torunn & Henning Hagerup (1999). *Skjelett og hjerte. En bok om Tor Ulven*. Tiden Norsk forlag, Oslo.
- Culler, Jonathan (1981) *The Pursuit of Signs: Semiotics, Literature and Deconstruction*. Routledge & Kegan Paul, London and Henley.
- Derrida, Jacques (1994) *Aporias*. Stanford University Press. Stanford, California.
- (1992) *Acts of Literature*. Routledge, New York.
- Fosse, Jon (1993). "Før og etter auget" [Etterord]. I: Ulven, Tor. *Det verdiløse. Dikt i utvalg*. Den norske Lyrikklubben, Stabekk. s.109-118.
- Heidegger, Martin (1992) *Parmenides*. Indiana University Press. Bloomington and Indianapolis.
- (1971) *Poetry, Language, Thought*. Harper & Row, Publishers. New York.
- (1971) *On the Way to Language*. Harper & Row, Publishers. New York.
- Johnson, Barbara (1986) "Apostrophe, Animation and Abortion". I: *Diacritics* Vol. 16, No. 1. Spring. John Hopkins University Press. s.28-47.
URL: <http://www.jstor.org/stable/464649> [Nedlastet: 18.11.15].
- Karlsen, Ole (red.) (2003). *Steinens hvorfor er ditt hvorfor. Om Tor Ulvens forfatterskap*. Unipub forlag, Oslo.
- Larsen, Janike Kampevold (2008). *Å være vann i vannet. Forestilling og virkelighet i Tor Ulvens forfatterskap*. Gyldendal, Oslo.
- Man, Paul de (2003). "Tropenes retorikk". I: *Moderne litteraturteori. En antologi*. Red: Atle Kittang, Arild Linneberg, Arne Melberg, Hans H. Skei. s.177-192.
- Miller, J. Hillis (2010) "Performativity₁/Performativity₂". I: *Exploring Textual Action*. Red. Lars Sætre et al. Aarhus University Press. Aarhus. s. 31-58.
- (1995) *Topographies*. Stanford University Press. Stanford, California.
- Smith, J. Mark (2007) "Apostrophe, or the Lyric Art of Turning Away". I: *Texas Studies in Literature and Language*. Vol. 49, No. 4. Vinter. University of Texas Press. s.411-437.
URL:
http://www.jstor.org/pva.uib.no/stable/40755495?seq=1#page_scan_tab_contents
[Nedlastet: 18.11.15].
- Ulven, Tor (1993). *Det verdiløse, dikt i utvalg*. Den norske Lyrikklubben, Stabekk.
- (1989). *Søppelsolen. Memorabilia*. Gyldendal norsk forlag, Oslo.